

90 let verigarjev	4
Boštjan Petauer Pakke Porto – prve grenlandske znamke	6
Bojan Bračič Zapis nazivne vrednosti	10
Igor Pirc P.S.S.D. Skrivnostni cenzurni poštni žig – razkrit del naše (poštne) zgodovine	14
Zoran Vlahović Prva hrvaška je prva slovenska, ali mogoče obratno?	16
Veselko Guštin Provizoriji na Primorskem	27
Boštjan Petauer Priročnik in specializiran katalog Avstrije od 1850 do 1918	30
Boštjan Petauer Določanje tiskarskih plošč črnega penija	31
Veselko Guštin Otroški bazar se nadaljuje po Sloveniji	32
Jasna Kolar Obisk pošte	34
Iz zveze in društev	36
Stanislav Čičerov Pretiski SHS na avstrijskih frankovnih znamkah	39
Spremembe dogodkov	42
Razvedrilo	43

NOVA FILATELIJA Glasilo Filatelistične zveze Slovenije

"Za bogatitev in širjenje
filatelističnega znanja"

Filatelistična zveza Slovenije je registrirana v Ljubljani kot neprofitna organizacija zveze filatelističnih društev v Sloveniji. FZS je članica Mednarodne filatelistične zveze (Federation International de Philatelie – FIP) in Združenja evropskih filatelističnih zvez (Federation Of European Philatelic Associations – FEPA)

Za izdajatelja:
Igor Pirc

Uredniški odbor

Glavni in odgovorni urednik:
Bojan Bračič
e-naslov: bojan.bracic@triera.net

Člani uredniškega odbora:
Vencelj Ferant, Robert Jordan, Igor Pirc

Ponatis člankov z navedbo avtorja je dovoljen samo s pisnim soglasjem uredništva.

Fotografija na ovitku:
Pismo iz Kopra v Trst –
komentar na strani 29

Prelom:
Delo tiskarna, d. d. Ljubljana

Tisk:
Delo tiskarna, d. d., Ljubljana,
Marec 2009

Naklada:
1500 izvodov

Naslov uredništva:
Filatelistična zveza Slovenije
p. p. 1584
1001 Ljubljana
<http://www.fzs.si>

ISSN 1408-0303
Cena: 2 EUR, za tujino 3 EUR
Glasilo prejemajo člani FZS brezplačno.

NOVA FILATELIJA

GLASILO FILATELISTIČNE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK XXV

ŠTEVILKA 1/2009

Beseda urednika

Ta nagovor bo tokrat bolj oseben. Povezan je s prispevkom o prvi znamki R Slovenije. Njen nastanek in uporabo že dalj časa raziskujem in Parlament je tudi glavni objekt mojega enookenskega eksponata. Že dolgo vem, da je bila ta znamka zaradi spleta okoliščin nekaj časa v uporabi tudi za označevanje plačane poštnine v poštnem prometu hrvaške pošte. O tem sem se namenil napisati prispevek, vendar sem želel vse okoliščine take uporabe prej podrobno raziskati. Raziskovanje me je pripeljalo tudi do razprave s kolegom Zoranom Vlahovičem iz Zagreba, ki je ravno tako raziskovalec novejšje poštne zgodovine (pred leti je bil v NF objavljen njegov prispevek o potujočih poštah). Izkazalo se je, da celotna zgodba o Parlamentu zelo zanima tudi njega. Zbral je nekaj zanimivih dokumentov, ki razlagajo fenomen uporabe znamke ene države v poštnem prometu druge, in o tem je že imel na pol pripravljen prispevek. Ker nimam običaja svojih ugotovitev in spoznanj ljubosumno skrivati, sem se odločil, da prepustim pisanje članka njemu in sem mu poslal vse podatke s katerimi razpolagam. Objava ni namenjena prvenstveno avtorju, ampak predvsem bralcem, zato je vseeno, kdo je avtor. Mislim, da je nastal zanimiv prispevek o prvi znamki R Slovenije, katerega prevod je objavljen v tej številki.

V tem šolskem letu so se donatorji gradiva za mlade filateliste zelo izkazali, kar sem že zapisal. Poleg Alenke in Marka Klemenčiča, ki sta darovala res zavidljivo količino različnih znamk, se je ponovno izkazal kolega Aleksander Iljušin iz Moskve, ki se tam ukvarja z mladimi zbiralci, in poslal večjo količino njihovih celin in tudi nekaj znamk. Posebej radodarna je bila v tem letu Pošta Slovenije, nekaj znamk in albumov zanje pa sta mladim podarila tudi Alojz Tomc in Zoran Žagar. V imenu mladih se vsem iskreno zahvaljujem.

Ko sem že pri donatorstvu, pa bi rad spomnil na akcijo, ki smo jo spodbudno začeli, potem pa nadaljevanja nekako ni bilo. Vabim donatorje posameznih strani v NF, da se pridružijo akciji in tako omogočijo, da bo revija še naprej izhaja v predvidenem obsegu in frekvenci.

NATIS TE STRANI JE Z DONACIJO OMOGOČIL BOJAN BRAČIČ

90 LET
VERIGARJEV
PRVIH SLOVENSkih
POŠTNIH ZNAMK

MEDNARODNI
SIMPOZIJ IN
FILATELISTIČNA
RAZSTAVA

LJUBLJANA 17.–19. 4. 2009

Filatelistična zveza Slovenije prireja skupaj s Slovensko filatelistično akademijo, Pošto Slovenije, Tehniškim muzejem Slovenije in Mestno občino Ljubljana pod pokroviteljstvom predsednika države dr. Danila Türka mednarodni simpozij in netekmovalno filatelistično razstavo, posvečeno 90-letnici prvih slovenskih poštних znamk, verigarjev.

Prireditev bo potekala v prostorih Pošte Slovenije, na Čopovi 11 v Ljubljani, od 17. do 19. aprila 2009. Prireditev sestavljata mednarodna filatelistična razstava z najboljšimi eksponati verigarjev, od katerih sta dva na na svetovnih razstavah prejela zlate medalje, in strokovnega simpozija o najnovejših odkritjih in ugotovitvah, povezanih z nastankom, izdajanjem in uporabo verigarjev. Razstava bo postavljena v atriju pošte Ljubljana 1, vhod s Čopove, od petka, 17. aprila 2009, od 12.00 naprej, do nedelje, 19. aprila 2009, do 17.00. Ogljed razstave bo brezplačen.

Razstavo in mednarodni simpozij bo svečano odprl predsednik države dr. Danilo Türk v petek, 17. aprila 2009, ob 18.00, v atriju pošte Ljubljana 1.

Simpozij bo potekal v soboto, 18. aprila 2009 (od 8.30 do 18.00), v veliki dvorani Pošte Slovenije na Čopovi 11 v Ljubljani. Na njem bodo trije tuji in pet domačih zbiralcev in preučevalcev prvih slovenskih znamk predstavili najnovejša spoznanja, vezana na verigarske znamke, poštne celine, tisk, napake in druge

posebnosti. Poleg tega bo predstavljen specializiran katalog verigarških znamk s preko 200 barvnimi variacijami in približno 2500 cenami. Referati in katalog bodo objavljeni v Zborniku simpozija; ta bo formata A4 in v barvnem tisku. Simpozij bo potekal v angleškem oziroma slovenskem jeziku (brez prevoda), medtem ko bodo prispevki tujih zbiralcev v Zborniku prevedeni v slovenski jezik, prispevki domačih zbiralcev pa v angleški jezik.

Za udeležbo na simpoziju se je potrebno prijaviti na e-naslov fzs.tajnik@email.si ali na poštni naslov FZS (poštni predal 1584, 1001 Ljubljana) najpozneje do 6. aprila 2009, kajti število mest je omejeno. Prispevek za simpozij je 33 € in ga bodo udeleženci poravnali ob prihodu na simpozij. Vsak udeleženec bo za plačani prispevek dobil Zbornik simpozija in esej FZS 2009, na voljo pa bo tudi Nova filatelija 1/2009, kava in osvežilne pijače v odmorih.

Zbornik bo na razpolago po 25 €. Naročite ga lahko na naslov fzs.tajnik@email.si. Več o simpoziju, predavateljih, temah in drugih informacijah najdete na spletni strani: www.fzs.si / VERIGARJI 90.

Filatelistična zveza Slovenije v letu 2009 praznuje tudi 60 let svojega delovanja. Svečana akademija bo oktobra letos, spremljalo jo bo še nekaj drugih prireditev.

MEDNARODNI SIMPOZIJ VERIGARJI 90

*Velika dvorana Pošte Slovenije, Čopova 11, III. nadstropje,
sobota, 18. april 2009*

PROGRAM

- 9.00 Uvodni nagovor udeležencev (I. Pirc v imenu Org. odbora, dr. I. Turk v imenu strokovnega odbora)
- 9.15 - 10.15 Helmut Kobelbauer: On the Creation and Making of the Slovenian Issues 1919/1920
O oblikovanju in izdelavi slovenskih izdaj 1919/1920
- 10.15 - 10.45 Bojan Kranjc: Prodajni poli časopisnih znamk dunajskega tiska za 6 vinarjev
- 10.45 - 11.10 odmor
- 11.10 - 12.00 Per Friis Mortensen: Forgeries of the Slovenian 15 and 20 Kronen
Ponaredki slovenskih izdaj za 15 in 20 kron
- 12.00 Ogljed zbirk dopoldanskih predavateljev
Odmor za kosilo
- 14.00 - 14.45 Henk Buitenkamp: The Lithographic Issue of 2, 6 and 10 Dinar
Izdaje znamk za 2, 6 in 10 dinarjev v kamnotisku
- 14.45. - 15.30 Igor Pirc: Poštne celine v obdobju verigarjev
- 15.30 - 15.45 odmor
- 15.45 - 16.15 Boštjan Petauer: Zasnova specializiranega kataloga verigarjev
- 16.15 - 18.00 Razgovor udeležencev in predavateljev
Ogljed zbirk popoldanskih predavateljev
- 18.30 Sprejem na Magistratu (župan)

**NATIS TE STRANI SO Z DONACIJO OMOGOČILI ČLANI KOROŠKEGA
FILATELISTIČNEGA DRUŠTVA RAVNE NA KOROŠKEM**

Boštjan Petauer

Pakke Porto – prve grenlandske poštne znamke

Uvod

Grenlandija je največji otok na svetu, saj meri 2.175.600 kvadratnih kilometrov, ki v glavnem ležijo znotraj arktičnega kroga in so večinoma prekriti s snegom; slednja ugotovitev ne velja le za 341.700 kvadratnih kilometrov ozemlja.

Prvi Evropejci so prišli na Grenlandijo iz Islandije pred kakimi tisoč leti, vendar pa zgodnje naselbine niso preživele. Drugo naseljevanje Evropejcev se je začelo leta 1721, ko je na otok prišel Hans Egede (Mi 42), norveški misijonar (takrat je bila Norveška del Danske). Nastalo je več naselbin, ki so jih Danci imenovali kolonije. Leta 1774 je bila ustanovljena Kraljeva grenlandska trgovska družba (KGH), ki je administrativno upravljala otok.

Danes živi na otoku, v glavnem v južnih fjordih, kjer je klima najmilejša, približno 58.000 prebivalcev, večinoma Inuitov, kakih 10.000 pa je Dancev. Glavno mesto je Nuuk (dansko Godthab), ki ima 13.200 prebivalcev. Uradna jezika sta inuitščina (eskimski jezik) in danščina, uporablja pa se tudi angleščina. Otok, ki sicer sodi pod Dansko in kot valuto uporablja dansko krono, ima delno avtonomijo od leta 1979.

Pred letom 1905, ko so izdali prve grenlandske znamke, je bilo zelo malo povezav med Dansko in Grenlandijo – le ena ali dve ladji letno, pa čeprav so morale biti vse življenjske potrebščine na otok pripeljane iz Danske. Ladje so prevažale tako potnike kot pošto. Pošiljke so v obeh smereh potovale brez plačila poštnine, vendar je to veljalo le na relaciji med Grenlandijo in uradom KGH v Københavnu. Za dostavo pošiljk do dru-

gih danskih mest je bilo treba plačati poštnino po tedaj veljavni danski poštni tarifi. Zato so bile v vseh naselbinah na Grenlandu na razpolago tudi danske poštne znamke in paketne karte. Ker slednjih niso izročali prejemnikom paketov, ni znana nobena, pa tudi ohranjenih pisem iz tistega časa je zelo malo.

Obdobje med 1905 in 1938

Zaradi naraščajočega obsega prometa je želela KGH za prenos poštних pošiljk zaračunavati poštnino. Ker bi bila izdaja lastnih poštних znamk za prenos pisem v nasprotju z monopolom danske pošte, je bilo KGH dovoljeno izdajati le znamke za prenos paketov - paketne znamke (Pakke Porto). Poštnina ali bolje posredovalnina je v začetku znašala le 1 ore za funt teže, najmanjša pristojbina za paket pa je znašala 10 orev (desetina danske krone). Ta je bila plačana z omenjenimi znamkami, ki so bile nalepljene na paketno spremnico. To je veljalo v začetku le za pošiljke paketov iz Grenlandije na Dansko, ne pa tudi v obratni smeri. Vendar je bilo po letu 1930, ko so se poštne pristojbine občutno povečale (pristojbine za 5 kilogramski paket so se dvignile od 10 na 190 orev), pakke porto treba na spremnice lepiti tudi v obratni smeri.

Omenjene znamke so bile žigosane s kakimi 25 različnimi žigi, ki so sami zase lahko predmet proučevanja. Žigi so bili večinoma črne ali vijoličaste barve, nekateri pa tudi rdeče. Nekaj jih je vidnih na znamkah, ki so prikazane v tem prispevku. Nekatero znamko so bile tudi uslužnostno žigosane z žigom »Gronlands Postkontor København K«;

te imajo manjšo vrednost kot pa tiste žigosane z rednimi žigi.

Velja omeniti dejstvo, da so obravnane znamke med letoma 1927 in 1938 služile tudi kot varčevalne znamke. Lepili so jih v majhne knjižice in žigosali s posebnimi žigi. Tako knjižico je bilo mogoče unovčiti pri uradih KGH. Ker ocenjujejo, da je bilo okoli 80% vseh znamk uporabljenih na ta način (v tem obdobju je bilo na Grenlandiji največ 300 ljudi, ki so znali pisati!), poleg tega pa je bilo veliko znamk prodanih filatelistom, je bilo za plačevanje paketnih pristojbin uporabljenih le relativno malo teh znamk. Zaradi tega so, kljub ne tako majhnim nakladam, cene teh znamk relativno visoke. To ne velja le za kataloške cene, ampak tudi prodajne, saj je za lepo ohranjene primerke treba plačati cene, ki niso dosti nižje od kataloških. Zbiranje obravnavanih znamk torej ni za zbiralce, ki so pripravljeni plačati za znamke le 20 – 30% kataloške cene.

V tem obdobju se je povečal tudi pisemski promet. Kot zanimivost naj omenimo, da so bila pisma znotraj Grenlandije prosta poštnine, pa so kljub temu dosti redka in posledično precej iskana. V obravnavanem obdobju je izšlo tudi 5 znamk za okrožje Thule, njihova obravnava pa presega okvir tega prispevka.

Opis Pakke Porto znamk

Poštnino je KGH začela zaračunavati s 1. majem 1905, prve znamke pa so prišle v promet prišle 14. julija 1905. Skupaj je izšlo 18 različnih znamk, če pa upoštevamo različne tiske, jih je 43. Posamezni tiski se med seboj razlikujejo v glavnem po barvnih odtenkih in vrstah papirja; posameznih znamk pa ni vedno mogoče brez dvoma pripisati posameznemu tisku.

Osnutke za znamke je naredil Gerhardt Heilmann, prikazujejo pa grenlandski grb. Vse znamke, razen dveh, so bile natisnjene v tiskarnah H. H. Thiele in Schultz Boktryk, dve pa v tiskarni Andreasen & Lachmann, vse iz Kobenhavna; sledni znamki sta malo spremenjeni.

Skupna naklada vseh znamk, izdanih med 1905 in 1938 znaša 836.400 komadov (33456 pol). Pole obsegajo 25 znamk (5 x 5).

Obstojajo štiri izdaje teh znamk: prva iz let 1905/10, druga iz let 1916/30 tretja iz leta 1937 in četrta, zadnja prav tako iz leta 1937.

Izdajanje teh znamk je prenehalo tega leta, saj so leta 1938 izšle že redne znamke, ki jih je izdala Kraljeva danska (grenlandska) pošta; obravnava teh, sicer tudi zanimivih znamk, pa že presega okvir tega prispevka. Tedaj so obravnane paketne znamke tudi prenehale veljati.

Prva izdaja

V letih 1905 in 1910 so izšle vrednote za 1, 5 in 10 orev (Mi 1-3), slednji dve v dveh nakladah (1905 in 1910, ki se med seboj razlikujeta v barvnih odtenkih). Skupna naklada teh znamk, ki so najredkejše in so bile zobčane linijsko (12), znaša po vrsti 10.000, 15.000 in 25.000 kosov.

Slika 1 prikazuje celotno serijo prve izdaje, ki je tako kot ostale prikazane znamke iz avtorjeve zbirke. Prve tri znamke so iz prvega tiska (1905), znamka za 10 orev pa poleg tega še iz drugega tiska. Znamke drugega tiska se od

znamk prvega tiska razlikujejo tudi po tem, da robovi pol niso bili zobčani (v našem primeru gre za znamko z zgornjega roba pole). So pa bile nekatere od teh pol na robovih kasneje zobčane v vrednosti 11 1/2.

Druga izdaja

Zaradi rastočega obsega prometa in (kot smo že omenili) močno zvišanih poštnih pristojbin je v letih 1915-1930 izšlo 9 vrednost od 1 ore do 3 kron (Michel 4A-12A). Tiskala jih je ista tiskarna kot prvo izdajo (H. H. Thiele), podobno kot drugi tisk prve izdaje pa pole prvega tiska vrednot za 1, 2, 15 in 20 orev ter 1 krono na robovih niso zobčane. Znamke te izdaje so sicer zobčane 11 in 1/2. Pri tej izdaji je poznanih več tiskov, pri znamki za 20 orev celo sedem.

Polno serijo druge izdaje prikazuje slika 2.

Tretja izdaja

Leta 1937, le leto pred prenehanjem veljavnosti teh znamk, je začelo zmanjkovati nekaterih najbolj uporabljanih vrednot, zato sta jih dotiskali kar 2 tiskarni. Najprej sta bili tiskani vrednoti za 70 orev in 1 krono (Mi 13-14). Znamke je tiskala tiskarna Andreasen & Lachmann. Barve so ostale nespre-

menjene (pri znamki za 70 orev je v skladu z navedbami v Michelovem katalogu poznanih več odtenkov, medtem ko vsi katalogi tega dejstva ne navajajo). Znamke so zobčane 10 in 3/4. Znamki se razlikujeta od znamk prve in druge izdaje po tem, da je bila iz klišēja odstranjena nekaj milimetrov dolga poševna črta pod medvedovim trebuhom.

Obe vrednoti prikazuje slika 3.

Četrta izdaja

In končno so istega leta izšle še 4 vrednote in sicer za 10, 20 in 70 orev ter 1 krono (Mi 7B-11B). Znamke so enake kot pri prejšnjih izdajah, tiskala pa jih je tiskarna Schultz Boktryk. Zobčane so linijsko 10 in 3/4, tako kot pri tretji izdaji, od nje pa se razlikujejo v tem, da je v klišēju še vedno vidna poševna črta pod medvedovim trebuhom.

Novotiski Pakke Porto znamk

V letih 1983 in 1985 je dansko Ministrstvo za Grenlandijo izdalo 19 pol ponatisov Pakke Porto znamk (Mi ND I – ND XIX) in jih prodajalo zbiralcem. Čisti dobiček je bil namenjen za dobrodelne namene. Ponatisi so narejeni s pomočjo originalnih klišejev. Na osnovi teh ponatisov lahko zbiralci razlikujejo med različnimi tiski ter spoznajo glavne napake oz posebnosti na nekaterih znamkah in spoznajo mesto v poli, kjer se te posebnosti nahajajo.

Napotki zbiralcem

Ker gre v glavnem za redke in temu primerno drage znamke, svetujem vsem zbiralcem pri nakupu pazljivost. Tako začetnikom kot izkušenejšim zbiralcem svetujem, da si najprej preskrbijo vse pole novotiskov, ki ne stanejo veliko, so pa zelo dober pripomoček za spoznavanje teh znamk. Vsaj pri prvi izdaji, kjer so cene daleč največje, priporočam nakup z atestom. Iz lastnih izkušenj vem, da to stane nekaj več, ampak miren spanec ima tudi svojo ceno.

Preverite kakovost. Precej teh znamk sem videl poškodovanih. Če imate na razpolago dve enaki znamki v različni kakovosti – kupite boljšo. Stane nekaj več, ampak cena se sčasoma pozabi, kakovost pa ostane. Tu pač velja rek: »Nisem tako bogat, da bi kupoval poceni«. Seveda to ne velja samo za obravnavane znamke.

Bodite posebej pazljivi pri žigih, saj se cene istih znamk lahko zelo razlikujejo glede na žig, s katerim so žigosane. Žal pa predstavljajo sto odstotni dokaz, da gre za poštno uporabo (se pravi, da ne gre za uslužnostno žigosanje) le tiste znamke, ki se nahajajo na paketnih spremnicah,. Te pa so precej drage in marsikdaj nedostopne zbiralcem s povprečnim žepom. Če pa jih že kupujete, raje ne počenajte tega, če nimajo atesta kakega priznanega atestatorja za to področje.

Vsi prodajalci, zlasti na ebayu pogosto ne poznajo znamk, ki jih prodajajo. Tako je včasih, če imamo veliko srečo, možno znamke 1. izdaje kupiti za ceno druge. Podobno velja za posebnosti, ki jih prodajalci spregledajo.

Literatura in viri

Eric v. Wovern :Highlights of Greenland Philately, The Posthorn, May 2000
Greenland, Daka Forlag, 3080 Tervuren, Belgija, 15. izdaja 1996
Michel, Nord und Nordwesteuropa, Schwanneberger Verlag, Muenchen 2001/2
Greenland, <http://www.pakke-porto.com>, stanje 22.11.2008
Lastna zbirka

Bilten I za filatelistični razstavi FIMERA in FIRAMLA lahko najdete na spletni strani FZS (www.fzs.si), obljubili pa so tudi objavo na spletni strani Pošte Slovenije (www.posta.si).

Bojan Bračič

Zapis nazivne vrednosti

Na poštних znamkah opazamo že nekaj časa različne oznake in zapise, ki jih včasih nismo bili vajeni. Na črke A, B, C in D, ki so se pojavile na slovenskih znamkah pred devetimi leti, se je tudi večina uporabnikov poštne znamke že navadila, iz sveta pa prihajajo znamke z vedno različnejšimi oznakami, ki pomenijo nazivno vrednost znamke.

Še pred dvema desetletjema je bil zapis nazivne vrednosti (nominale), poleg imena države ali teritorija z določeno mero samostojnosti, obvezen element znamke; zapisan je moral biti z arabskimi številkami. Prva sprememba o tem zapisu je nastala na kongresu Svetovne poštne zveze (SPZ) leta 1993 v Seulu, kjer so se dogovorili, da je zapis nazivne vrednosti možen tudi z latinskimi črkami. Leta 1999 (Peking) so zahtevali po obveznem zapisu nazivne vrednosti na znamkah povsem opustili. Konvencija, sprejeta na kongresu SPZ leta 2004 v Bukarešti, ki je stopila v veljavo 1. januarja 2006, ravno tako določa kot obvezen element znamke le ime članice SPZ (države ali samostojnega ozemlja), v kateri deluje poštna organizacija, ki je znamko izdala, zapisano v latinici. Izjema pri tem je le Združeno kraljestvo, vendar je vseh znamkah te države že od nekdaj silhueta trenutnega monarha. Konvencija sicer priporoča tudi napis pošta v ustreznem jeziku in zapis nazivne vrednosti z latinskimi črkami ali arabskimi številkami, vendar priporočilo ni obveza (glej NF 4/2005 Nova definicija poštne znamke).

Večina držav še vedno zapisuje nazivno vrednosti na svojih znamkah z arabskimi številkami. Za Slovenijo vemo, da je leta 2000 uvedla črkovni oznaki A in B ter leto kasneje še C in D. Že dalj časa poznamo zapis brev (pismo) na švedskih znamkah in zapis Lettre 20g na franco-

skih, oznake 1st in 2nd (UK) oziroma 1 klass in 2 klass (Åland, Finska) ter nekaj črkovnih oznak (Belgija, Irska, Jugoslavija, Luksemburg, Poljska, Turčija, Ukrajina), ki pa imajo različne pomeni. Norveška uporablja od leta 2007 za oznako plačane prednostne poštne zapise A Innland, A Europa in A Verden. A pomeni prednostno, dodane besede pa domači promet, pošiljke za Evropo in pošiljke za ostali del sveta. Našteti primeri so iz Evrope, čeprav poznamo različne vrste označevanja nazivne vrednosti na znamkah tudi drugje po svetu. Poleg naštetih pa se v zadnjem času pojavljajo še nove oblike zapisov nazivne vrednosti.

Åland ja v letu 2008 opustil oznake za prvi in drugi razred (prednostno in neprednostno) in sedaj uporablja na znamkah napise Inrikes za domači promet, Europe, kar pomeni poštino za evropske države, in Världen za ostali svet. Tako označena poština velja za prednostne pošiljke z maso do 50 g v domačem prometu oziroma z maso do 20 g za Evropo in svet. Za navadne, neprednostne pošiljke so na voljo znamke z oznako nazivne vrednosti v evrih.

Francija že nekaj časa uporablja za oznako plačane poštine v domačem prometu redni znamki brez kakršnekoli oznake nazivne vrednosti. Pri tem pa se držijo nekdanjega dogovora, da so znamke za osnovno domačo pisemsko poštino (prvi masni razred) v rdeči barvi, znamke za oznako plačane poštine za razglednice (enaka poštini za dopisnice) pa v zeleni.

V preteklem letu so začeli v Franciji izdajati znamke za prednostne pošiljke v domačem prometu z napisom Lettre prioritaire in z oznako masne stopnje 20 g ali 50 g. Tak zapis že nekaj časa poznamo na italijanskih znamkah, vendar je tam poleg napisa Prioritaria tudi številčni zapis nazivne vrednosti, česar pri francoskih znamkah ni. Pri italijanskih znamkah torej napis prednostno ne zamenjuje zapisa nazivne vrednosti.

Slovaška pošta je poslala obvestilo, da je v letu 2008 izdala znamke z naslednjimi zapisi nazivnih vrednosti:

T1 50 g – pomeni poštino za pismo prvega razreda (prednostno) mase do 50 g v domačem prometu,

T2 50 g – pomeni poštino za pismo drugega razreda mase do 50 g v domačem prometu,

T2 100 g – pomeni poštino za pismo drugega razreda mase do 100 g v domačem prometu.

Tudi Belgija je že pred leti (2001) izdala znamke brez označene nazivne vrednosti za označevanje plačane poštine za navadne pošiljke v domačem prometu. Za prednostne pošiljke so imele dodan napis PRIOR. Kasneje so dodani napis PRIOR postavili na rdeče polje na znamki (to je treba razlikovati od istobarvnih priveskov, ki pa so s perforacijo ločeni od znamke). Znamke so

Code: KB09(1E)*
Denomination: € 0.80**

Code: KB09(3E)*
Denomination: € 2.40**

Code: KB09(1W)*

Code: KB09(3W)*

namenjene označevanju plačane poštnine za prednostne pošiljke v domačem prometu; podobne znamke z napisom A PRIOR in silhueto letala na modrem polju so namenjene pošiljanju pisem po Evropi.

V tem letu je Belgija začela z novimi oznakami nazivne vrednosti na rednih in priložnostnih znamkah. Nazivna vrednost je zdaj zapisana s številko 1 ali 3, ki pa ne pomenita vrednosti v evrih. Številka 1 je poština za standardizirano velikost pošiljke številka 3 za nestandardizirano velikost. Izbor številk temelji na dejstvu, da je vrednost poštnine z oznako številke 3 trikratnik poštnine s številko 1. Znamke za označevanje plačane poštnine za pošiljke po Evropi imajo številko (1 ali 3) v modrem kvadratu, obkroženo z evropskimi zvezdicami,

znamke za ostali svet pa imajo številki postavljeni v globus. Za prednostne pošiljke je k takemu zapisu dodana že omenjena kombinacija besede PRIOR.

Liberalizacija, ki jo povsod zagovarjajo, je očitno naredila svoje. Večini filatelistov je sistem označevanja nazivnih vrednosti nepomemben, bodo pa ti podatki prej ali slej zanimivi za tiste, ki se ukvarjajo s tradicionalno filatelijo in poštno zgodovino.

27. - 29. MAREC 2009

PETEK 12.00 – 18.00

SOBOTA IN NEDELJA 9.00 – 18.00

GOSPODARSKO RAZSTAVIŠČE, LJUBLJANA
VSTOP PROST!

ORGANIZATOR:

GR inženiring d.o.o.

GR INŽENIRING D.O.O.

DUNAJSKA CESTA 10

1000 LJUBLJANA

T: +386 1 300 26 95

F: +386 1 300 26 48

E: INFO@COLLECTA.SI

WWW.COLLECTA.SI

DENAR, RAZGLEDNICE, ZNAMKE,
MINERALI, FOSILI IN DRAGULJI,
ANTIKVITETE, TELEFONSKE KARTICE,
GRAMOFONSKE PLOŠČE IN ZGOŠČENKE,
KINDER IN PEZ FIGURICE, STRIPI, MILITARIJA...

Igor Pirc

P.S.S.D. Skrivnostni cenzurni poštni žig – razkrit del naše (poštne) zgodovine

*V drugi številki lanskega letnika Nove filatelije (stran 10) sem objavil kratek zapis s slikovno prilogo in pozivom za kakršnakoli vedenja ali domneve o tem, kaj pomenijo črke na odtisu gumijastega žiga **P.S.S.D.** Na ta žig je najprej postal pozoren avstrijski zbiralec in raziskovalec poštne zgodovine nemške okupacije Slovenije gospod Eugen Preisack. Omenjeni žig je našel na pismih in razglednicah, ki so bile oddane ali pa so prispele na Pošto Ljubljana 1 v času od decembra 1943 (najzgodnejši datum je 13. 12.) do marca 1944; na kasnejših pošiljkah se odtis tega žiga ne pojavlja več.*

Čeprav na objavo v Novi filateliji ni bilo odziva, sem gospoda Preisacka pretekli december obiskal na njegovem domu v Gradcu. Omenil mi je dopisovanje z našo raziskovalko dr. Ljudmilo Bezljaj Krevel in možnostjo, da se je s pregledovanjem pošte ukvarjal delegat nemške poštne uprave (tk.im. Fachberater). Gospod Preisack je razlago iskal tudi v nemškem priručniku, ki obravnava nemško okupacijsko pošto po posameznih zasedenih deželah v drugi svetovni vojni. (Več poizkusov pojasniti kratico se je naslanjalo na nemški jezik – npr. **Post Stempel Sicherheits Dienst** ipd). Vendar odgovora, pisnega dokumenta oziroma sklepa, ki bi pojasnjeval ta skrivnostni žig, ni našel.

Obisk, razgovor in posebej vnema, ki jo je pokazal gospod Preisack, da bi po

dolgih letih pojasnili te štiri črke, me je spodbudila, da sem se pisno obrnil na dr. Ljudmilo Bezljaj Krevel, ki je sicer že upokojena, vendar se še vedno posveča raziskovanju poštne zgodovine. Napotila me je na svojo knjigo *Pošta, telegraf in telefon 1918-1950* ter na svojo naslednico v Tehniškem muzeju Slovenije mag. Estero Cerar; slednja pa še na raziskovalko Muzeja novejšje zgodovine Katarino Kokalj Kočever. S pomočjo vseh omenjenih naj bi ugotovil, v katerem arhivu so shranjeni dokumenti iz časov okupacije, posebej dokumenti poštne uprave.

Novoletne praznike sem posvetil branju strokovne literature, posebej omenjene knjige *Pošta, telegraf in telefon 1918-1950*, ki jo posedujem in sem jo tudi že prebiral, vendar sem njeno bogastvo podatkov in virov spoznal šele sedaj, ko sem imel pred očmi natančno opredeljeno vprašanje in cilj. (Raziskovanje poštne zgodovine na Slovenskem, ki ga že skoraj tri desetletja opravlja in objavlja dr. Krevel bo vsekar še moralo doživeti primerno ovrednotenje.) V poglavju VI. *Državni, poštni brzofavni in telefonski uslužbenci* omenjene knjige, v oddelku b) *V času okupacije Slovenije med drugo svetovno vojno* sem na strani 270 naletel na predzadnji odstavek, ki se glasi:

»Poštno stražo slovenskih domobrancev, katere člani so bili poštni uslužbenci, so ustanovili že v drugi polovici novembra 1943 (torej sočasno z 2. zasedanjem Avnoja v Jajcu, opomba pisca). Poveljeval ji je major Alojzij Božič, tedanji upravnik pošte Ljubljana 1, kjer je imela poštna straža tudi svoj sedež. Njeni člani so opravljali cenzuro pisem, stražili pošti Ljubljana 1 in Ljubljana 2 ter nadzirali delo ostalih poštnih uslužbencev. Toda že 17. marca 1944 je domobransko poveljstvo poštno stražo razpustilo. Uradni vzrok razpustitve ni znan, med uslužbenci pa je prevladalo mnenje, da je bil vzrok v sporih med vodstvom in člani« (konec navedka).

Z ozirom, da sem ves čas bral besedilo skozi masko, ki so jo tvorile štiri črke P.S.D., sem seveda takoj, kot v kakšnem napetem filmu, zagledal Poštno Stražo Slovenskih Domobrancev. Ti so delovali prav toliko časa, kot so se pojavljala pisma s skrivnostnim cenzurnim žigom, med novembrom/decembrom 1943 in marcem 1944.

Ob vsem navdušenju nad najdbo pa sem bil tudi nekoliko razočaran, saj se je sicer uspešno raziskovanje končalo že

po 20 minutah branja knjige. Tudi zato sem sklenil poiskati vire, ki obširneje govorijo o delovanju pošte v medvojnem času.

Mag. Cerarjeva iz Tehniškega muzeja Slovenije mi je posredovala tipkopis Milana Štamcarja *Pošta v Ljubljanski pokrajini (1941–1945)*. Tipkopis ima 71 strani in obravnava poglavja *Organizacija poštne uprave pod Italijani in Nemci, Pošte, Poštne zveze, Poštno službo, Osebe, Zadnje dni okupacije*; res je bogat vir podatkov.

V poglavju o organizaciji poštne uprave pod Italijani in pod Nemci avtor navaja, da gre za dve precej različni obdobji. V času Italijanske okupacije je cenzuro pisemske pošte opravljal s strani okupatorja postavljeni italijanski inšpektorat (na pošti Ljubljana 1 je bila postavljena cenzurna komisija, ki je delovala do kapitulacije Italije). Nemški okupator pa je predal polno oblast šefu pokrajinske uprave, dotedanjemu ljubljanskemu županu generalu Rupniku, kateremu je bila odgovorna poštna direkcija. Vodenje te je prevzel že upokojeni Franc Janžekovič (stran 10 omenjenega tipkopisa). V tem času so iniciativa za cenzuro in nadzor prevzeli domači uslužbenci – domobranci in ustanovili »Poštno stražo slovenskih domobrancev«, ki je imela sedež na Pošti Ljubljana 1. Njihovo delovanje povzema citat v prvem delu tega zapisa (sicer isti vir, stran 11).

Filatelisti — raziskovalci imamo na razpolago mnogo virov, tako elementarne zapise, ki se nahajo v raznih arhivih in so dandanes javno dostopni, kot tudi objavljene študije raziskovalnega dela profesionalnih raziskovalcev, v našem primeru raziskovalk, ki jih omenjam v tem članku.

Zoran Vlahović¹

Prva hrvaška je prva slovenska, ali mogoče obratno?

Poštna znamka je eno od obeležij, s katerimi države izkazujejo svojo suverenost, enako kot je to denar in ostala državna znamenja. Izgled in vsebina poštne znamke ter prostor in čas njene uporabe kažejo s tega položaja neposreden zgodovinski trenutek vsakega prostora. To je razlog, zaradi katerih je prvim poštnim znamkam vsake države dana posebna pozornost. Ni treba, da postanejo te znamke dosti vredne, vendar je njihova uporaba nekaj pomembnega, zato jo spremljajo s posebno pozornostjo.

Hrvaška je na svoji poti k samostojnosti že prvega aprila 1991 uvedla v uporabo prve poštne »objekte«, ki so reklamirali in potrjevali njeno opredelitev za samostojnost. To so bile doplačilnice v korist hrvaškega delavnega človeka (radiše), ki so bile izdane na osnovi odločitve Sabora. Na njih je bil le naziv Republika Hrvatska, medtem ko je bil napis Jugoslavija v celoti izpuščen. Toda te znamke niso bile namenjene plačevanju poštne.

Prva hrvaška poštna znamka je izšla šele 9. septembra 1991. Toda to je bila le znamka s posebnim namenom, kot doplačilo za letalski prevoz poštne pošiljke v domačem prometu. Njena razširjena uporaba, toda spet z omejitvijo za uporabo samo v notranjem poštnem prometu Republike Hrvaške, je bila določena šele 18. oktobra 1991. Prva znamka R Hrvaške, ki je bila namenjena tudi mednarodnemu poštnemu prometu, je bila izdana 21. novembra kot pretisk 4,00 dinarje na izdajo prvega Radiše z motivom notranjosti zagrebške katedrale, popularno imenovana Maša za domovino (izdana 1. aprila 1991).

Proces osamosvajanja Slovenije je začel skoraj istočasno kot na Hrvaškem. Toda Slovenija je to v poštnem prometu

mного bolj jasno (neposredno) napovedala. Prva nejugoslovanska prava poštna znamka je bila izdana v Sloveniji 26. junija 1991 pod nazivom Osamosvojitve Slovenije. Imela je nominalo 5 dinarjev. Na njej je simbolično prikazana idejna rešitev za slovenski parlament, delo arhitekta Jožeta Plečnika, pa je popularni naziv za to znamko Parlament. Na

znamki je bilo kot naziv države izpisano samo SLOVENIJA. Zaradi sovpadanja okoliščin je to postala tudi prva poštne nejugoslovanska znamka, ki je bila uporabljena v poštnem prometu Republike Hrvaške. Kako in zakaj je prišlo do tega, je posebna zgodba, za njeno razumevanje pa se je treba najprej spomniti dogodkov teh usodnih majskih dni leta 1991.

¹ Zahvaljujem se kolegu Bojanu Bračiču za pomoč pri zbiranju podatkov

Prvi dan uporabe slovenske znamke Parlament na pismu, poslanem v SR Srbijo, v Smederevo, vrnjenem kot nevročeno.

Problemi medrepubliških odnosov, ki so se nabrali v SFR Jugoslaviji ob koncu osemdesetih let XX. stoletja, so dosegli višek z odločitvama dveh jugoslovanskih republik, da začneta s procesom svojega osamosvajanja. To sta bili SR Hrvaška in SR Slovenija. Temu so izrazito nasprotovale socialistične republike z večinskimi srbskim in črnogorskim prebivalstvom (SR Srbija in SR Črna Gora) in so pomembno vplivale na odločitve Predsedstva SFRJ. Ker SR Hrvaška in SR Slovenija nista mogli sporazumno rešiti nastalih problemov z vsemi članicami SFRJ, sta obe 25. junija 1991 sprejeli odločitev o odcepitvi od ostalega dela Jugoslavije.

Procesi razdruževanja Hrvaške in Slovenije z ostalim jugoslovanskimi republikami so bili medsebojno prepleteni z dogodki, katerih posledica je končno pripeljala do dveh novih suverernih držav. Iz priložene preglednice lahko ugotovimo časovno usklajenost teh dogodkov, kar seveda ni slučajnost. Tako pomemben politični korak, ki je nosil dalekosežne posledice na meddržavne odnose vsega sveta, je moral biti dobro pripravljen. Zaradi tega je jasno in vidno iz preglednice, da sta morali Hrvaška in Slovenija dajati v tem procesu razdvajanja ena drugi pomembno podporo pri doseganju v resnici istovetnih in skupnih prizadevanj.

Prvi dan uporabe slovenske znamke Parlament v poštnem prometu SR Hrvaške (ura na žigu PRVI DAN je vedno nastavljena na 9. uro, toda pisma so predana na poštnem okencu pred 13. uro, ko so šla v odpravo).

Oboroženi spopadi, ki jih je v Sloveniji začela JLA 26. 6. 1991, isti dan, ko je Slovenija proglasila svojo samostojnost in izdala svojo prvo poštno znamko, ter kasnejši razvoj vojnih dogodkov v Hrvaški so poudarjali potrebo, da se dve novi državi držita ena druge in podpirata pri ohranjanju svoje svobode in legalno izkazane volje narodov, ki v njih živita. V tem času so večkrat tudi v časopisih omenjali možnost, da Hrvaška in Slovenija formirata neko skupno državna obliko. To ni bilo povsem presenetljivo ob upoštevanju, da je njun prvotni predlog SFRJ vseboval obliko konfederalne organizacije jugoslovanskih republik. Jasno je, da je v takem ozračju negotovosti, topovskih salv, bliskov pušk in slabe vojaške opremljenosti slovenskega in hrvaškega naroda proti v svetovnih razmerah oborožene Jugoslovanske ljudske armade (JLA), pojava uporabe prve slovenske ne jugoslovanske znamke lahko dober objekt skupnosti, ki ga je bilo treba v takih okoliščinah krepiti z vsemi mogočimi sredstvi. Zaradi tega je Direkcija hrvaških pošt podprla Slovenijo v njeni odločitvi, da izda in uporablja svojo lastno poštno znamko. Skladno s tem je 6. avgusta 1991 poslala svojim poštnim centrom odgovarjajoče navodilo, v katerem jih obvešča o znamki Parlament in v katerem je med drugim pisalo:

“... Za vse poštne pošiljke, ki so frankirane z navedeno poštno znamko, na področju HPT-a, smatrajte, da je uradno plačana poština.”

Citat iz dopisa Direkcije pošt HPT-ja, poslan vsem poštnim centrom (6. 8. 1991, oznaka dopisa P-1-3345/91)

Poštni centri HPT-ja so po prejemu navodilu iz Direkcije pošt 7. avgusta 1991 istovrstno navodilo poslali naprej

svojim poštnim uradom; vsebina pa ponekod ni bila točno prepisana vsebinsko obvestila Direkcije pošt. Tako je na primer Poštni center Zagreb napisal:

“... Navedena poštna znamka služi za plačilo poštne v notranjem in mednarodnem prometu.

Vse poštne pošiljke, ki so frankirane z navedeno poštno znamko se na območju HPT-ja smatrajo kot pošiljke s predpisano plačano poštino.«

Citat iz dopisa Poštnega centra Zagreb, poslan vsem poštnim uradom Poštnega centra Zagreb (7. 8. 1991, oznaka dopisa 02-3284/91)

Poštni center Bjelovar je izdal podobno okrožnico, ki je vsebovala besedilo:

“... Za vse poštne pošiljke, ki so frankirane z navedeno poštno znamko, na območju HPT-ja, smatrajte, da imajo uradno plačano poštino.”

Citat iz dopisa Poštnega centra Bjelovar, ki je bil poslan vsem poštnim uradom Poštnega centra Bjelovar (7. 8. 1991, oznaka dopisa 01-1470/91)

Med zbiranjem dokumentacije, s katero je bil urejen pojav slovenske znamke Parlament v poštnem prometu Republike Hrvaške, sem dobil zanimiv dopis iz Poštnega centra Osijek. V njem piše:

“V zvezi z Vašo prošnjo Vam pošiljamo fotokopijo okrožnice št. 191/91. Z navedeno okrožnico je potrjeno, da se poštna znamka OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE smatra uradnim sredstvom za plačilo poštne usluge na področju HPT-ja.”

Citat iz dopisa Poštnega centra Osijek

Pri prebiranju vse zbrane dokumentacije lahko opazimo razliko v številu vejic, kot edini razliki v besedilih. Ali je to pomembno ali ne, niti ni važno, ostaja pa dejstvo, da so sami poštni uslužbenci tega jutra, 7. avgusta 1991, in tudi kasneje, nas filateliste opozorili na možnost, da za označevanje plačane poštnine v Hrvaški lahko uporabimo prvo slovensko znamko. Vprašanje uporabe vejic in jasno zapisane zelene misli, kot tudi konteksta v sklopu splošnih tehnoloških pogojev dela poštних operaterjev je del posebnih analiz, toda tako se je začela uporaba znamke Parlament v poštnem prometu hrvaške pošte.

V času, ko se je pojavila znamka Parlament, Hrvaška ni imela niti ene lastne poštne znamke, temveč so uporabljali izključno jugoslovanske znamke.² Zaradi tega se je razumevanje vsebine okrožnice, s katero so poštni uslužbenci hrvaške pošte obveščali o uporabi prve slovenske znamke, lahko razložilo mimo pravil poslovanja hrvaške pošte in to na vsaj dva razumna načina, prvenstveno s politično osnovo. Kot prvo bi to bil še en pomemben vidni znak podpore R Sloveniji in njenim odločitvam o samostojnosti. Pri tem bi uporaba znamke

potrjevala, da na branikih odločitve o samostojnosti ne stoji samo politični vrh, ampak tudi prebivalstvo. Potem je bil tu niz člankov iz takratnega časa, v katerih je pisalo o možni skupni obliki države, ki bi obsegala Slovenijo in Hrvaško; lahko bi pričakovali, da bodo slovenske in bodoče hrvaške izdaje v resnici za uporabo enakopravne izdaje in da bi lahko v kratkem pričakovali skupno izdajo. Pri tem je treba poudariti, da je v deklaraciji o razglasitvi suverene in samostojne Hrvaške, v tretji točki petega člena, omenjena zveza teh dveh samostojnih in suverenih držav. Zaradi tega so imela taka razmišljanja, v stanju naraščajoče vojne napetosti na Hrvaškem, svojo težo. V teh trenutkih je bilo treba krepiti zvezo med Slovenijo in Hrvaško z vsemi razpoložljivimi vezmi, saj se je proti njima postavila JLA, v tistem času po ocenah mnogih analitikov, po opremljenosti tretja vojaška sila. Čeprav je bila uporaba slovenske znamke Parlament samo obrobni element vzajemne podpore Hrvaške in Slovenije, je pomenila svoj del fronte skupnih prizadevanj teh dveh republik.

V zgodbi o uporabi Parlamenta v poštnem prometu hrvaške pošte je morebiti

Prvi dan uporabe prve hrvaške poštne znamke Zračna pošta Zagreb–Dubrovnik, ki jo je izdala pošta R Hrvaške (mešana frankatura).

² Zadnje uradno sprejete znamke iz Beograda so bile Radost Evrope, izdane 2. 10. 1991

odigrala najvažnejšo vlogo Brijunska deklaracija, sprejeta 7. julija 1991. Ta deklaracija je bila sprejeta na sestanku, ki ga je predlagala jugoslovanska vlada s predstavniki vseh strani, neposredno vključenih v jugoslovansko krizo. Sestanek se je udeležila ministrska trojica iz Evropske skupnosti. Oboroženi spopadi o Sloveniji so bili prekinjeni, kar je zagotovilo njen najpomembnejši rezultat. Toda za zgodbo u znamki Parlament je pomembno, da je bil z deklaracijo začasno, za tri mesece, to je do 8. oktobra 1991, uveden moratorij (mirovanje) na vse odločitve, ki so bile sprejete v Sloveniji in Hrvaški enostransko, brez soglasja SFRJ.

Ob sprejetju Brijunske deklaracije je bil Parlament v Sloveniji v uporabi že nekaj deset dni. Slovenska pošta ga je sicer vzela iz prodaje, toda uporabe znamk, ki so že bile med ljudmi, v notranjem prometu ni preprečila. To je verjetno dalo osnovo jugoslovanski pošti, da je po zakonskih pooblastilih 16. julija 1991 razglasila znamko Parlament za neveljavno. (PTT Vjesnik, št. 20/1991, odlok 292, str. 324), ker je bila po veljavnih zakonih edina pooblaščenca za izdajo znamk in urejanje poštnega prometa na območju SFRJ. Ker je bilo po Brijunski deklaraciji stanje določeno kot pred 25.

junijem 1991, so veljali tudi vsi stari poštni predpisi. To je pomenilo, da so morali vsi udeleženci v poštnem prometu pošiljke, na katerih je bila znamka Parlament, označiti kot pošiljke z neplačano, ali nezadostno plačano poštnino, če je bila znamka Parlament v kombinaciji z drugimi znamkami. Tako bi morala ravnati tudi hrvaška pošta, vendar je ta (verjetno ravno zaradi pritiska Beograda) z odlokom 6. avgusta 1991 priznala uporabo Parlamenta. Odločitev je zelo pomembna, ker se je Hrvaška preko državne pošte upirala pritiskom Beograda, čeprav je pri tem kršila odredbe Brijunske deklaracije.

Kot je že zapisano, je bila znamka Parlament v času moratorija vzeta iz prodaje. Pisemske pošiljke iz obdobja od 14. avgusta do 7. oktobra 1991, na katerih je uporabljen Parlament, so rezultat predhodno kupljenih znamk. Redna uporaba Parlamenta je začela ponovno 8. oktobra po koncu moratorija. Zanimivo je dejstvo, da so pisemske pošiljke prvega dne uporabe Parlamenta (26. junija 1991) brez problemov prispele do mnogih naslovnih pošt v ostalih republikah SFRJ; kot nevročene so se nekatere tudi vrnile. Take sreče pa niso imela mnoga pisma z nalepljenim

Filatelistično narejeno pismo z mešano frankaturo, ki ni bilo v poštnem prometu (R-nalepka pripada pošti 55200, žig s katerim je razvrednotena znamka pa je iz pošte 55102.)

Parlamentom, ki so bila iz Slovenije poslana v druge jugoslovanske republike (z izjemo Hrvaške), ali v tujino v kasnejšem obdobju. Že 9. julija 1991 so bile iz Beograda vrnjene vse pisemske pošiljke, opremljene s slovensko znamko/znakami, namenjene naslovnikom v Češki in Sovjetski zvezi³. Ni bila redkost, da so bile vrnjene kompletne, neodprte vreče s pisemskimi pošiljkami. Problemi te vrste so dosegli višek v sredini novembra 1991; dogajalo se je celo, da so na slovenski pošti odstranjivali Parlament z vrnjenih pošiljk in ga nadomeščali z jugoslovanskimi znamkami. Problemi so se v glavnem končali po 18. novembru 1991, ko je bil z jugoslovansko pošto sprejet dogovor o sprejemanju pošiljk za inozemstvo iz Slovenije (izključno s pošte 61200 Ljubljana); 20. januarja 1992 je bil s Skupnostjo JPTT sklenjen dogovor o prevozu navadnih pošiljk v druge republike nekdanje Jugoslavije preko Hrvaške.

Nekaj mesecev so tako hrvaški kot slovenski filatelisti uporabljali znamko Parlament za označevanje plačane poštne na hrvaških poštah. Najdemo jih na pismih, poslanih iz Zagreba,

Bjelovara, Reke, Opatije, Šibenika, Umaga, Savudrije in iz Slavonskega Broda; pri slednjih gre očitno za ponarejene pošiljke, ki v resnici niso bile v poštnem prometu, kar kažejo določene lastnosti teh pisem. Najverjetneje so vse te pošiljke nastale iz filatelističnih pobud in iz želje, da se uradno, razen nekaj primerov, naredi poštno gradivo, ki je kot pošiljka z mešano frankaturo vedno zanimivo. Stališče hrvaške pošte, ki je na koncu koncev državna pošta, da sprejme Parlament v svoj poštni promet, ni bilo neobičajno, če upoštevamo vse zapisane ugotovitve.

Po končanem trimesečnem moratoriju, ki je bil določen z Brijunsko deklaracijo, je Sabor Republike Hrvaške 8. oktobra 1991 sprejel odločitev, s katero je uresničil odločitev ustavnega sklepa s 25. 6. 1991 in prekinil vse državno pravne odnose s SFRJ. S tem dejanjem, hkrati razrešena obvez Brijunske deklaracije zaradi preteka trimesečnega roka, je postala Republika Hrvaška neodvisna in samostojna, suverena država. To je veljalo tudi za Slovenijo, ki ji je samo Brijunska deklaracija preprečevala izvedbo odločitve slovenske Skupščine o

Uporaba slovenske znamke Parlament v poštnem prometu Republike Hrvaške na njen prvi dan suverenosti (hrvaške znamke še ne obstajajo).

³ Poštni promet vseh jugoslovanskih republik je potekal v tujino preko Beograda. Hrvaška pošta je ta problem kasneje reševala s pomočjo madžarske in avstrijske pošte.

Prvi dan zaključka uporabe slovenske znamke Parlament. Za plačilo celotne poštne sta dodatno prilepljeni znamki preko znamk Parlament. Odtis štampljke POŠTA NE RADI (POŠTA NE DELA) je zaradi dejstva, da je bila naslovna pošta na okupiranem delu Republike Hrvaške, njej najbližja dostavna pošta pa je bila NOVSKA, od koder je pismo vrnjeno pošiljatelju.

osamosvojitvi, sprejete 25. 6. 1991. Še več, Hrvaška in Slovenija sta ena drugi že 26. junija 1991 priznale neodvisnost. S tem je uporaba lokalne slovenske znamke postala neustrezna v Republiki Hrvaški. Pričakovalo se je, da bo izdana poštna okrožnica, ki bo uporabo Parlamenta preklicala, vendar se je čez nekaj časa pokazalo, da do tega ne bo prišlo. Zaradi tega so bili vodilni ljudje hrvaške Pošte in Ministrstva za promet ustno in privatno opozorjeni, da bi bilo treba uporabo Parlamenta prekiniti. Toda še zmeraj se ni nič zgodilo.

Tekom časa in ob vse hujšem vojnem viharju, ki je vedno bolj zajemal R Hrvaško, je bilo jasno, da je hrvaška odločitev o neodvisnosti dokončna in da bo vztrajala na poti do njene izpolnitve. Zaradi tega je bilo ob koncu leta 1991 sporočeno, da se iz uporabe hrvaške pošte umikajo vse jugoslovanske znamke in da prenehajo veljati 15. januarja 1992. Na žalost v tej odločitvi ni omenjena slovenska znamka Parlament; tako jo najdemo kot del označenega plačila na hrvaških pisemskih pošiljkah še nekaj mesecev, vključno do 12. marca 1992.

Slovenska pošta je 7. februarja 1992, na osnovi soglasja Ministrstva za promet in zveze, izdanega 30. januarja 1992, določila, da se za poštni promet z ostali-

mi republikami bivše SFRJ uporabljala mednarodna tarifa. Hrvaška pošta ni imela enotne odločitve o spremembi tarif za pošiljke, ki so se pošiljale v bivšo republiko SFRJ. Za Republiko Slovenijo je bilo odrejeno, da poštni promet preide v kategorijo mednarodnega 4. 11. 1991. Kljub vsem tem odločitvam se je Parlament v poštnem prometu Republike Hrvaške še naprej uporabljal, tudi ob vseh odločitvah, ob katerih je postalo jasno, da med Republiko Hrvaško in Republiko Slovenijo nikoli ne bo vzpostavljena kakršnakoli oblika skupne države. S tem je možnost uporabe te znamke v hrvaškem poštnem prometu postajala vedno bolj absurdna.

Prenehanje uporabe slovenske znamke Parlament za označevanje plačane poštne na Hrvaškem v resnici nikoli ni bilo neposredno odrejeno. Konec njene uporabe je posledica okrožnice hrvaške pošte, v kateri so taksativno našteje vse poštne znamke, ki jih je izdala hrvaška pošta in ki se jih je lahko uporabljalo za označevanje plačane poštne v Republiki Hrvaški. Ta okrožnica je prispela v poštne urade hrvaške pošte 12. marca 1992; poskus predaje pisem s slovensko znamko tega jutra ni bil več uspešen. V manjših poštnih uradih se je ta odredba hrvaške pošte začela uporabljati ob odpiranju poštnih okenc, med-

Prvi dan prenehanja uporabe slovenske znamke Parlament v poštnem uradu, katerega sprejemna okenca so šele okoli devete ure dobila navodilo v zvezi z uporabo znamke Parlament. Oznaka ure na sprejemnem žigu je ura odpreme pošiljk in ne ura sprejema pošiljke na okencu.

tem ko so večji poštni uradi dobili to informacijo na okencih šele kako uro pozneje. Zaradi tega je bila predaja pisem s slovensko znamko Parlament ponekod možna še v nekaj jutranjih urah. Čas, odtisnjen na žigih na takih pismih, lahko zbega, saj je na žigu nastavljen čas (ura), ko pošiljke, sprejete na okencu, odpravijo.

Okrožnica, na katere osnovi je prenehala uporaba Parlamenta, je bila spodbujena s številnimi pojavi različnih privatnih pretiskov na jugoslovanskim znamkah, ki so se pojavili v poštnem prometu hrvaške pošte. Pri tem je paradoksalno, da v tej okrožnici z natančno naštetimi znamkami, ki se jih je lahko uporabljalo, ni bila zajeta priložnostna znamka Republike Hrvaške Albertville (izdana 4. 2. 1992, nominale 30 dinarjev), ki je bila ob še eni znamki te nominale edina hrvaška znamka tako visoke nominale, namenjena za plačilo prve stopnje standardiziranega pisma za tujino v tem obdobju.

Pri tem se je potrebno obrniti še na en dopis direkcije hrvaške pošte iz leta 1995. Ta dopis pojasnjuje, da je tekst okrožnice z datumom 6. 8. 1991 treba razumeti kot navodilo hrvaškim poštnim

uradom, da pošto, ki prihaja iz Slovenije in na kateri je plačana poštnina označena s Parlamentom, smatrajo kot pravilno frankirane⁴. V tem trenutku sta bili zaradi Brijunske deklaracije Slovenija in Hrvaška del sestave jugoslovanskih pošt. Zaradi tega sta imeli pravico in dolžnost za vsako opaženo pošiljko, ki je bila nepravilno ali premalo frankirana, zahtevati plačilo porta. Tako bi morale za vsa pisma, opremljena z znamko Parlament, najdena v Sloveniji ali v katerikoli drugi republiki, zahtevati plačilo porto poštnine, saj znamke zaradi omenjene odredbe 292 niso bile veljavne. Kljub tej razlagi pa je treba ugotoviti dejstvo, da hrvaška pošta ni reagirala na uporabo Parlamenta v njenem poštnem prometu več kot sedem mesecev, kljub opozorilom Pošti in Ministrstvu. Omenjena dejstva je treba gledati v luči neredkega pojava, da se v političnem delovanju deklarativno in formalno dostikrat govori eno, v praksi pa se ravna drugače, običajno tisto, kar je resnični interes. Zaradi tega lahko rečemo, da je bila ta zapoznena razlaga samo formalni pristop vprašanju uporabe Parlamenta, ki je svojo zgodovinsko vlogo odigral štiri leta prej.

⁴ Slovenska pošta je PTT Hrvaške 31. julija pisno prosila, naj sprejemajo pisemske pošiljke iz Slovenije z novo slovensko znamko (Bojan Bračič).

Dopisnica, na kateri za plačilo poštnine ni bila sprejeta slovenska znamka Parlament in je zaradi tega dobila oznako portiranja (obremenitve) T. Porto ni bil obračunan, razvrednotena znamka z žigom Bjelovara pa pomeni plačilo ležarine za poštno ležeče v Bjelovaru.

Opazen pojav drugih poštnih znamk Republike Slovenije za oznako plačane poštnine v Hrvaški je redek in nikoli ni bil urejen s kakršnimkoli aktom hrvaške pošte. Primeri takih pošiljk spadajo v domeno prevar na škodo hrvaškega poštnega operaterja, posledica pa je negotovost filatelistov. Pri tem je treba poudariti, da je zaradi opisanih okoliščin v hrvaškem poštnem prometu obstajalo obdobje, v katerem so se za oznako plačane poštnine lahko uradno koristile znamke treh samostojnih in suverenih držav: R Hrvaške, R Slovenije in SFRJ. Če to ni edinstven primer v poštnem prometu, pa je zagotovo izjemno redek.

Vzajemna podpora med R Hrvaško in R Slovenijo v procesu odvajanja od republik bivše SFRJ je nedvomno obstajala. Ob uporabi prve slovenske znamke za oznako plačane poštnine pri hrvaški pošti

to indirektno kaže še en primer. Firma Diners Club International, s sedežem v Praški ulici v Zagrebu, je natisnila svoje službene ovitke za pošiljanje zaupnih pošiljk, na katerih je vnaprej odtisnila vrednost 500 slovenskih tolarjev in oznako, da je poštnina plačana pri pošti 41000 Zagreb. Ti ovitki so bili gotovo natisnjeni po osamosvojitvi obeh republik 8. oktobra 1991, ker je bil takrat v Sloveniji jugoslovanski dinar zamenjan s tolarjem, medtem ko je Hrvaška uvedla hrvaški dinar (CRD) šele 23. 12. 1991. (oznaka HRD je nastala šele 2. 4. 1992). Omenjeni ovitki so bili v uporabi v poštnem prometu Hrvaške še več mesecev v letu 1992, čeprav je vrednost na njih označena v tolarjih in ne v hrvaških dinarjih. Kako naj potem uporaba prve slovenske znamke v poštnem prometu hrvaške ne bi bila razumljena v duhu tolerance in vzajemne podpore?

Vrednostno pismo, pripravljeno za predajo na pošti 5. 6. 1992, je bilo sprejeto šele 6. 6. 1992, kot pošiljka v domačem poštnem prometu, na katerem je vrednost vsebine pisma označena v slovenski valuti (tolarjih) namesto v hrvaških dinarjih.

Republika Hrvatska		Republika Slovenija	
22. 4. 90	končane prve večstrankarske volitve v Hrvaški		
30. 5. 90	konstituiran večstrankarski hrvaški Sabor		
		21.11.90.	Skupščina SR Slovenije (Parlament) je sprejela zakon o plebiscitu o osamosvajanju in neodvisnosti Republike Slovenije
		23.12.90.	izveden plebiscit o osamosvajanju Slovenije s pozitivnim rezultatom
		20. 2.91.	Parlament sprejme resolucijo s katero predloži drugim republikam sporazumno združevanje SFRJ
1. 4. 91	izdane doplačilne poštne znamke v korist Hrvatskog radiše		
19. 5. 91	izveden referendum za Hrvaško kot suvereno in samostojno državo s pozitivnim rezultatom		
25. 6. 91	Sabor sprejme Ustavni sklep s katerim se začne proces združevanja Hrvaške z ostalimi republikami SFRJ	25. 6.91.	Parlament sprejme Ustavni zakon o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije
25.6. 91	sprejeta Deklaracija o razglasitvi suverene in samostojne Republike Hrvaške	25. 6.91.	sprejeta Deklaracija o neodvisnosti Slovenije
		26. 6. 91	izdana prva slovenska znamka za splošno uporabo Osamosvojitve Slovenije (Parlament)
		26. 6. 91	Predsednik Milan Kučan je razglasil samostojnost Republike Slovenije
26. 6. 91	Republika Slovenija je priznala Republiko Hrvaško	26. 6. 91	Hrvaška je priznala Republiko Slovenijo
		26. 6. 91	JLA začela oboroženi spopad u Sloveniji
		7. 7. 91	zaključeni oboroženi spopadi v Sloveniji
7. 7. 91	Brijunska deklaracija o trimesečnem mirovanju odločitev o združitvi republik SFRJ		
6. 8. 91	Direkcija pošt HPT obvešča svoje centre o slovenski znamki Parlament		
7. 8 .91	HPT centri pošiljajo poštam okrožnice o slovenski znamki Parlament		

	nadaljujejo se oboroženi spopadi na tleh Hrvaške	14. 8. 91	v Sloveniji prekinjena uporaba znamke Parlament (po mišljenju mednarodnih opazovalcev je bila njena uporaba v nasprotju z Brijonskom deklaracijo)
9. 9. 91	izdana poštna znamka za letalsko doplačilo v notranjem poštnem prometu v Hrvaški (Zagreb - Dubrovnik)		
8. 10. 91	Sabor sprejme sklep o pretrganju državno-pravnih vezi s SFRJ	8. 10. 91	- Slovenija samostojna država. - nadaljuje se uporaba znamke Parlament na poštnih pošiljkah za Slovenijo in za Hrvaško.
18.10.91	letalske doplačilne znamke dovoljenje za uporabo kot redne znamke v domačem prometu		
4. 11. 91	u poštnem prometu hrvaške pošte Slovenija postane tujina		
21.11.91.	izdana prva začasna znamka Republike Hrvaške za mednarodni poštni promet		
15. 1. 92	zadnji dan uporabe jugoslovanskih znamk v poštnem prometu Hrvaške		
		7. 2. 92	u poštnem prometu slovenske pošte vse ostale republike bivše SFRJ postanejo tujina
		25. 4. 92	zadnji dan uporabe jugoslovanskih znamk v poštnem prometu Republike Slovenije
12. 3. 92	zadnji dan uporabe marke Parlament v Hrvaški		
		31. 12. 2007	zadnji dan uporabe znamke Parlament v Sloveniji

Kaj reči na zaključku? Dejstvo je, da je bila prva slovenska znamka, popularno imenovana Parlament, uporabljana za označevanje plačane poštne v R Hrvaški v obdobju od 7. 8. 1991 do 12. 3. 1992. Ta uporaba je bila spodbujena z uradnimi dokumenti hrvaške pošte, čeprav verjetno Pošta ni nameravala odobriti njene uporabe v Hrvaški. Dejstvo je tudi, da so poštno dokumentacijo mnogi poštni uslužbenci razumeli kot odobritev v smislu odobrene uporabe te znamke za plačilo poštne na Hrvaškem in da to ni bilo proti intere-

som filatelistov. Treba je predpostaviti, da je bila ta uporaba prvenstveno filatelistična, saj so na Hrvaškem predvidoma le filatelisti imeli to znamko, vendar je imeli kljub temu določeno težo. Čas in dogodki v njem pa so verjetno vzrok, da je ostala znamka tako dolgo v poštnem prometu hrvaške pošte, zavestno sprejeta od pristojnih institucij in organov. Kot taka je bila to prva nejugoslovanska znamka, uporabljena v Hrvaški pri procesu njenega osamosvajanja.

Iz hrvaščine prevedel Bojan Bračič

Vedeti moramo, da je Vojaška uprava do 12. junija 1945 delovala v Trstu in se je šele po razmejitvi preselila na Reko. Domnevamo lahko, da so se znamke s pretiski TRIESTE-TRST uporabljale redno na raznih poštah na Primorskem. Na drugi strani se je prvi pretisk ISTRINA na znamkah RSI z novimi vrednostmi uporabljal večinoma le za uslužnostna žigosanja v Pulju in redka pisma. Primerki prvega pretiska ISTRINA na pošiljkah iz notranjosti Istre ali celo iz Slovenskega primorja niso poznani. To pa še ne pomeni, da se niso uporabljali, saj je VUJA 25. 4. 1946 izdala dekret, da te znamke "ne veljajo na ozemlju cone B". Vsekakor pa so poznani dokumenti poštna zgodovina s pretiski FIUME-RIJEKA ter z drugim pretiskom

ISTRINA, ki so se uporabljali tako na ozemlju Slovenskega Primorja, kot Istre, torej v današnji Sloveniji in Hrvaški.

Po 12. 6. 1945, ko se je vzpostavila ločena oblast v conah A in B, smo dobili v coni B »prve naše znamke« ISTRINA-SLOVENSKO PRIMORJE, medtem ko so v coni A uporabljali za pretiskovanje tako znamke RSI, kot stare zaloge znamk Kraljevine Italije in Namestništva (Luogotenenza). Pretiskali so jih z napisom AMG-VG. Približno polovica pošt iz cone A je danes na ozemlju Slovenije. Po podpisu mirovne pogodbe v Parizu, 15. 9. 1947, sta cona B in del cone A pripadali Jugoslaviji, del cone A pa Italiji. Okolica Trsta je postala Svobodno tržaško ozemlje (STO).

Tabla 1. Spisek poštne žigov na naslednjih provizorijih:

TRIESTE/TRST	FIUME/RIJEKA	ISTRINA, 2. pretisk
Aurisina/Nabrežina, Devin/Duino ² , It.	Ajdovščina, Slo.	Dekani., Slo.
Divača/Divaccia Grotte del Timavo/, Slo.	Divača/Divaccia Grotte del Timavo/, Slo.	Il. Bistrica, Slo.
Koper/Capodistria, Slo.	Dobrovlje, Slo.	Koper, Slo.
Monfalcone/Tržič, Milje /Muggia ²	Il. Bistrica, Slo.	Pula, Hr., ¹
Pivka/S. Pietro d. C., Slo.	Izola, Slo.	Rijeka, Hr.
Postojna/Postumia, Prestranek/Prestrane ² Dutovlje /Duttogliano ² , Slo.	Knežak, Slo.	Sečovelje, Slo.
/ Postojna-jama, Postumia-Grotte, Slo.	Koper, Slo.	Susak (Sansego), itd Hr.
Ronchi / Ronke, It.	Piran, Slo.	
Trieste/Trst, It.	Portorose, Slo.	
Vremski Britof/ Cave Auremiane, Slo	Postojna, Slo.	
San Pier d'Isonzo, It. ²	Trnovo, Slo.	
	Vremski Britof/ Cave Auremiane, Slo.	
	Rijeka /Fiume/, Opatija /Abbazia/, Vodnjan, Klana, Rovinj, itd. Hr.	

¹ 1. pretisk ISTRINA poznan samo na filatelističnih pismih in redkih potovanih pismih. Po 12. 6. 1945 postane Pulja del cone A.

² Po reviji Hrvatska filatelija, št. 1, letnik 2008.

Tudi to je imelo dve coni, A in B. STO je »živel« do 20. 10. 1954, ko je dobila cono B in majhen 200 m pas cone A Jugoslavija, preostanek cone A pa Italija. Za nas je zanimiva pošta Škofije / Albaro Vescova/, ki je bila zadnja pošta, priključena Jugoslaviji (Sloveniji). Le na tej pošti so se uporabljali oboji pretiski zavezniške vojaške uprave (AMG) na italijanskih in RSI znamkah, in sicer AMG-VG (za Julijsko Benečijo / Venezia Giulia) in AMG-FTT (za Svobodno tržaško ozemlje / Free Territory of Trieste).

Sadaj pa k naši ovojnici (slika na naslovnici). Napisal jo je filatelista Nazarij Pobega, ki je bil tudi eden od ustanoviteljev Filatelističnega kluba Koper, 17. 12. 1948 (Katalog razstave Koperfila 2008, str. 6). Težko rečemo, da ni »filatelistična«, vendar je oddana na pošti in v pravi tarifi, kar priča tudi dohodni žig TRIESTE... (RACCOM.-B) 26. 12. 45 –9.

O žigu CAPODISTRIA (zbrisano POLA) 21. 12. 1945 lahko povemo, da se pojavlja z »zlomljenim R« v letih od 1944 do 1946, tako v žigu brez zbrisane besede POLA, kot tudi pozneje, ko je ta zbrisana.

O znamkah smo že napisali, da so bile na razpolago sicer v malih količinah tudi na pošti Koper. Menimo lahko, da VUJA (tedaj že na Reki), ni spoštovala stare italijanske razdelitve na pokrajine, ampak je delovala povsem po svoje in za celotno območje cone B. Zato ne preseneča, da provizorije ISTRRA, drugi pretisk in RIJEKA-FIUME najdemo na raznih pošiljkah iz krajev v Slovenskem Primorju kot v Istri (glej Tabela 1). Pretisk RIJEKA-FIUME je moč najti tudi v mešanih frankaturah. Sam imam kar nekaj takih žigov, nekaj jih lahko vidimo tudi v Katalogu KOPERFILA 2001, str. 50.

Razglednica poslana iz Dekanov, administrativni žig (štampljka) Dekani, v Žiri. Poština 2 liri (pretisk na znamkah ni bil upoštevan).

Boštjan Petauer

Priročnik in specializiran katalog Avstrije od 1850 so 1918

Pred kratkim je izšla že 7. izdaja Priročnika in specializiranega kataloga Avstrije od 1850 do 1918, se pravi filatelističnega materiala, izdanega v tem obdobju. Priročnik, ki je tokrat zaradi velikega obsega izšel v štirih delih v kvalitetni trdi vezavi in obsega 3000 strani ter skupaj tehta sedem kilogramov. Je še enkrat obsežnejši od zadnje izdaje, ki je izšla pred osmimi leti, in za katero je avtor mislil, da je zadnja izpod njegovega peresa. Posamezni deli knjige so nastajali kar nekaj časa, tako da je uvod šele v zadnjem delu in ne prvem, kot bi bilo pričakovati.

Knjiga zelo natančno in z veliko množico kakovostnih barvnih ilustracij (njihovo veliko število je tudi razlog za dvojni obseg v primerjavi s prejšnjo izdajo) opisuje filatelistično gradivo navedenega obdobja in kot taka predstavlja nujno potrebno literaturo za vsakega resnega zbiralca tega gradiva, ki želi o njem zvedeti kaj več, kot je zapisano v standardnih katalogih.

V prvem delu (prikazan je na sliki) so poleg večstranskega slovarja filatelističnih izrazov v štirih jezikih obdelane poštne tarife obravnavanega obdobja ter z ilustracijami prikazane posebnosti izdaj Avstrije in Lombardije ter Benečije med letoma 1850 in 1864. Za »vzorec« natančnosti obdelave naj omenim, da samo del, posvečen prvi izdaji iz leta 1850, obsega prek 230 strani.

Drugi del je posvečen avstrijskim izdajam med letoma 1867 in 1918, tretji pa podrobno obravnava celine. V četrtem delu je obravnavana izdaja za Madžarsko iz leta 1867, kakor tudi avstrijska pošta v tujini. Ta obsega vojno pošto, Bosno in Hercegovino (tu naj posebej poudarim, da so lepo prikazane vse barve prvih izdaj znamk, kar je tokrat prvič), pošto v Liechtensteinu, Levantu itd.

V prvih treh delih je obravnavano filatelistično gradivo, ki je zanimivo tudi za naše zbiralce, saj gre za znamke in

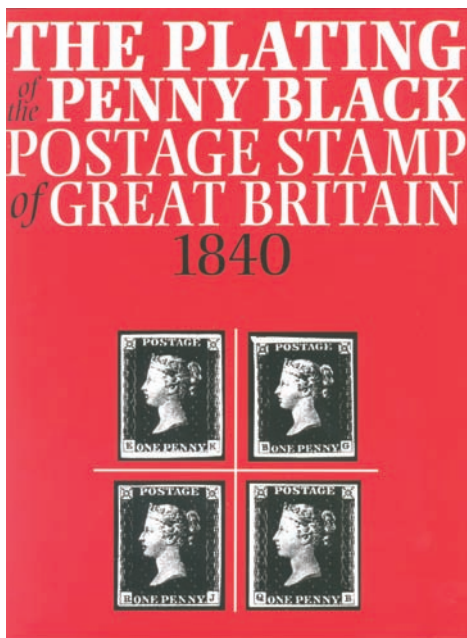
celine, ki so se uporabljale tudi na današnjem ozemlju Slovenije. V četrtem delu sta obravnavana vojaška pošta ter izdaje Bosne in Hercegovine, ki imata tudi nekaj zbiralcev na našem območju.

Cena kompleta (posameznih zvezkov ni mogoče dobiti) je 245 evrov, kar za prikazan obseg niti ni tako veliko. Strošek se lahko kaj hitro povrne že z enim ugodnim nakupom gradiva, saj to v priročniku ni samo opisano, ampak tudi ovrednoteno (cen je okoli 2.300, nekatere so precej visoke). Tudi v tem primeru namreč velja rek, da je znanje moč.

Boštjan Petauer

Določanje tiskarskih plošč črnega penija

Pred kratkim je pri najbolj znanem filatelističnem »menu« na svetu, angleški družbi Stanley Gibbons, izšla knjiga z naslovom The Plating of the Penny Black – Postage Stamp of Great Britain 1840 (Določanje tiskarskih plošč črnega penija – angleške poštne znamke iz leta 1840).

Knjiga obsega 244 strani nekoliko povečanega A4 formata in je lepo vezana v trde platnice.

Predstavlja dopolnjen ponatis knjige Charlesa Nissena iz leta 1922, ki je že zdavnaj razprodana, ko pa se vsakih nekaj let pojavi na trgu, dosega visoke cene, saj predstavlja enega najbolj iskanih pa tudi najredkejših naslovov sicer precej bogate angleške filatelistične literature.

Kot je znano, je črni peni prva poštna znamka na svetu, ki je izšla 1. maja 1840, uporabljala pa se je od 6. maja istega leta. Izšla je v približno 68 milijonov primerkov, za katere se ocenjuje, da jih je danes na svetu ohranjenih še kake

štiri milijone. Tu torej ne gre za posebej redko znamko, ampak to ne velja za vse primerke. Znamke so bile tiskane v polah po 240 znamk (20 x 12). V spodnjem levem in desnem kotu so imele črke, iz katerih je mogoče ugotoviti njihov položaj v tiskarski plošči (namen teh črk je bilo oteževanje ponarejanja znamk). Tiskane so bile na 11 ploščah, od katerih ima vsaka svoje značilnosti (znamke z zadnje so zaradi majhne naklade najredkejše), pri čemer se prva plošča še nadalje deli na ploščo 1a in 1b. Skupaj obstoja torej 12 plošč po 240 znamk ali skupaj 2.880 različnih znamk.

V knjigi je najprej obširen uvod, v katerem je znamka vsestransko predstavljena. Nato sledi lepo urejen tabeličen opis vsake od 2.880 znamk glede na njene karakteristike, poleg tega (in to je verjetno največja vrednost obravnavane knjige) pa je v naravni velikosti prikazana fotografija vsake opisane znamke.

Avtor teh vrstic, ki ni specialist za omenjene znamke, je s pomočjo opisane knjige določil ploščo za vsako od treh znamk, s katerimi razpolaga (v vsaki od treh poznanih barv - črni, intenzivno črni in sivi - po eno). Pri dveh ni bilo posebnih težav, pri tretji pa je bilo treba vložiti nekoliko več truda.

Knjigo kljub relativno visoki ceni (85 GBP, kar znese okrog 110 evrov) priporočam vsem zbiralcem in ljubiteljem teh prvih poštne znamk na svetu.

Veselko Guštin

Otroški bazar se nadaljuje po Sloveniji...

Člani FZS smo lani na Otroškem bazarju, ki je potekal od 11. do 14. 9. 2008, v imenu Collecte na posebnem paviljonu dežurali štiri dni. Pošta Slovenije je za delo z mladimi podarila 500 znamk nominale A, večjo količino Biltenov št. 70 in 71, precej ovojnic prvega dne in brošuro Moj konjiček, zbiranje znamk.

Otroci z Loga vneto rišejo (foto: V. Guštin).

Gradivo so otroci prejeli brezplačno. Imeli smo tudi delavnico Napiši pismo. To poučno, uspešno in zanimivo delavnico smo letos ponovili še dvakrat na dveh osnovnih šolah: Log pri Brezovici (Veselko Guštin) in Osnovni šoli Mirana Jarca, Črnomelj (Igor Pirc in Veselko Guštin).

Na Logu pri Brezovici so otroci dveh prvih razredov izbrali znamko in v zvezi z motivom na znamki narisali še "spominski ovitek". Najprej sem jim

pokazal nekaj pisem, dopisnic in razglednic, med njimi tudi pismo iz leta 1864 in jim povedal, da je to pismo starejše od najstarejšega živečega človeka na svetu. Takoj je prišlo vprašanje: "Kdo pa ga je potem napisal?" Povedati sem jim moral, da je to pismo nekdo nekoč napisal in nekdo ga je shranil, zato ga sedaj jaz imam. Pokazal sem jim tudi razglednice in nekateri so takoj ugotovili, da je na sliki Pariz. Nekaj jih

Na Logu je nastalo nekaj zanimivih priložnostnih ovojnic (foto: V. Guštin)

je celo reklo, da so tam že bili. Seveda nisem mogel mimo primerka "odrezane" znamke z razglednice. Povedal sem jim, da tega pač ne smejo delati, sicer bom zelo hud. Narisali so nekaj več kot 10 risbic na ovojnice. Naslove smo jim pomagali napisati mi. Pojavilo se je še eno vprašanje: "Kako spraviti list A4 v manjšo ovojnico?". Tudi to smo rešili. Pozneje so mi učiteljice povedale, da so najbolj veseli bili doma, ko jih je čakalo pismo.

V Črnomlju prizadevno vodi filatelistični krožek, ki ga redno vsak četrtek obiskuje približno 10 do 15 učencev, od 2. do 5. razreda, Boštjan Matjašič. Tudi tu smo jim povedali podobno zgodbo in sicer nekaj o pismih, dopisnicah in razglednicah, pa tudi, kaj mora imeti dober filatelista: pinceto, album in povečevalno steklo. Škarje pa nikakor ne spadajo v ta

pribor. Če že morajo izrezati znamko z ovojnice, naj prej vprašajo mentorja, ali lahko to storijo. Izdelali so nekaj zanimivih ovojnic in štiri najlepše smo nagradili s sponzorskim materialom Pošte Slovenije: ovitkom prvega dne Kolo. Pripravili bodo tudi spisek, kaj kdo zbira, tako da jim bomo lahko donatorji posredovali kakšen primerek za njihovo zbirko.

Filatelistična zveza (zaenkrat člani Izvršnega odbora) skrbi za pomoč mentorjem na terenu. V veliko večji meri pa bi se v to dejavnost lahko vključevala posamezna filatelistična društva, ki "pokrivajo" pravzaprav celotno ozemlje Slovenije. Tako malo je potrebno, da se mladim zbiralcem pomaga pri njihovem konjičku – z nasveti, kako ravnati z znamkami, kaj zbirati, kje so na voljo informacije ter filatelistični material in

Otroci v Črnomlju z zanimanjem spremljajo razlago (foto: I. Pirc)

podobno. Vsi, ki pri tem potrebujete nasvete in pomoč, se obrnite na naslov fsz.tajnik@email.si.

Več o obisku v Črnomlju si lahko ogledate na spletni strani: www.os-loka-crnomelj.si

Jasna Kolar

Obisk pošte

V petek, 23. januarja 2009 smo člani filatelističnega krožka na OŠ Žalec z mentorjem g. Tonijem Četino in učiteljico gdč. Jernejo odšli na ogled žalske pošte. Tam nam je upravnik g. Anton Šibanc razložil, kakšna je pot dopisnice, pisma in paketa od nabiralnika ali sprejemnega okenca do naslovnika. Spoznala sem, česar prej nisem

vedela, da gredo vsa pisma, dopisnice in paketi iz Žalca najprej v Maribor, kjer jih v poštnem centru zelo veliki stroji razvrstijo po krajih, v katere so namenjeni. Pošiljke z nepravilnimi (pomanjkljivimi) naslovi stroji zavrnejo, druge pa pošljejo na pošte, ki so najbližje naslovniku.

Potem smo odšli v delovne prostore

pismonoš in smo si z zanimanjem ogledali, kako pisma, dopisnice in pakete ročno ali strojno žigosajo. Potem smo si ogledali delovna mesta pismonoš z mnogo predalčki v katere si pismonoše zložijo pošiljke preden jih odnesejo naslovníkom. Vsaka ulica in vsaka hiša spada v določen predalček in pismonoše imajo tako razdeljeno, v kateri del Žalca kdo nosi pošto. Seveda smo vsi hoteli vedeti, kateri prostorček je za naše stanovanje oziroma našo hišo. Tako razvrščena pisma, dopisnice in pakete pismonoše potem zložijo v svoje velike torbe in z njimi že navsezgodaj odidejo na teren, ne glede n ato, kašno je vreme. Ogledali smo si še sprednji del pošte, kjer je vhod za stranke, se zahvalili g. Šibancu in odšli nazaj v šolo.

Z obiska na pošti (foto: T. Četina)

Krožkarji pri delu. Delovni zvezki so zakon (foto: T. Četina)

ILIRSKA BISTRICA: Bistriški numizmatiki in filatelisti uspešno zaključujejo 35. leto redne društvene dejavnosti. Poleg poglobljenega strokovnega dela na področju filatelije in numizmatike so ponosni tudi na prvi soliden popis denarnih najdb na področju občine in mnoga nova vedenja o bogatem prazgodovinskem življenju na tem območju. S filatelijo, poštnimi znamkami, poštnimi žigi in mnogimi edicijami vračajo med krajanе spomin na pomembne krajevne dogodke in mnoge tudi že pozabljene osebnosti z Bistriškega. Posebej so ponosni na obsežno arheološko raziskovalno delo društvenega podpredsednika Franca Poklarja, ki vse preseneča z vedno novimi odkritji. Na sliki v sredi.

V takem vzdušju so zaključili svoje zadnje redno nedeljsko srečanje, 28. decembra v letu 2008 in nazdravili novemu letu in novim društvenim uspehom.

Vojko Čeligoj

ŠKOFJA LOKA: V letu 2008 smo praznovali 50-letnico delovanja Knjižnice Ivana Tavčarja v Škofji Loki. Knjižnica je jubilej proslavila z več aktivnostmi. V sodelovanju s Filatelističnim društvom Lovro Košir Škofja Loka je pripravila tudi filatelistično razstavo.

Otvoritev razstave s kulturnim recitalom je bila v ponedeljek, 24. novembra 2008, ob 19. uri v Galeriji Franceta Miheliča v Škofji Loki. Ob tem je bila odprta razstava, ki je obsegala tri zbirke naših članov.

Eksponat *Pesniki in pisatelji Evrope* avtorja Bojana Šeska predstavlja pesnike in pisatelje evropskih narodov novejši dobe, od Danteja do modernih pisateljev in pesnikov. Poznavanje književnikov pripomore k prepoznavanju držav in narodov ter ljudskega izročila obravnavane dobe. Ravno zato so pesniki in pisatelji mnogokrat motivi znamk različnih poštних uprav.

Eksponat *Pisave* avtorja Primoža Čebulja prikazuje najbolj razširjene pisave sveta. Prikazane so stare pisave, kot tudi pisave, ki so še vedno uradno v uporabi v različnih delih sveta.

Razstavni eksponat *Companhia do Nyassa 1894-1929* predstavlja mozambiško družbo tega imena v takratni portugalski koloniji v Afriki in izdajanju znamk zanjo.

Na odprtju razstave je Michael Fock knjižnici podaril izvod svoje knjige *Companhia do Nyassa*. Knjiga je tesno povezana z avtorjevo zbirko, ki je bila del razstave.

Matjaž Metaj

Sklepi sestanka IO FZS

Na sestanku IO FZS, 20. januarja 2009 v Ljubljani, so bili sprejeti naslednji sklepi:

1. Potrdi se komisijo za popis vitrin: Bojan Bračič, Milko Linec in Janez Zorko.
2. IO FZS soglasno sprejme zaključni račun s pripombami T. Simončiča.
3. Cena eseja 2009 je 6,00 EUR, za starejše eseje (zaloga) ostane cena 5,00 EUR.
4. Ker je od imenovanja dosedanjih članov FZS v Komisiji za izdajo poštних vrednotnic preteklo že deset let, sta bila v skladu s sprejetimi smernicami kot nova člana soglasno izvoljena Igor Pirc in Peter Suhadolc.
5. Vsi člani IO FZS so dolžni najpozneje do 31. marca 2009 sporočiti Branku Morenčiču podatke o objavah v letu 2008. Pozivamo tudi vse ostale, da to storijo, saj bomo lahko le tako predstavili evropski in svetovni filatelistični zvezi naše delo na tem področju.
6. Z veseljem objavljamo še zadnji sklep, da je novi član FZS postalo sicer že staro društvo, Filatelistično numizmatično društvo Celje.

Predsednik FD Maribor Bojan Bračič poroča o uspešnem delu v letu 2008 (foto: B. Čerin)

MARIBOR: Redna letna skupščina FD Maribor je bila tokrat zelo specifična. Po eni strani je pomenila zaključek nekega obdobja in po drugi strani začetek dela prenovljenega društva. Končala se je namreč večletna razprava o združitvi obeh mariborskih filatelističnih društev s pripojitvijo FND Tabor Maribor, ki je v preteklem letu dopolnilo 25 let obstoja, k staremu društvu, Filatelističnemu društvu Maribor. Tako je ostala 75-letna tradicija, ki jo ohranja FD Maribor od ustanovitve prvega filatelističnega društva v Mariboru. FD Maribor se je pripojilo tudi društvu Značkar Maribor, ki je združevalo različne zbiralce, med katerimi so bili nekateri poleg numizmatikov, kartofilov in/ali zbiralcev značk in starin tudi filatelisti. Zaradi spremenjene sestave članstva smo dopolnili društvena pravila in izvolili nove organe društva. Načrt dela za leto 2009, ki ga je predstavil novoizvoljeni

(stari) predsednik FD Maribor Bojan Bračič, je precej obsežen, vendar je verjeti, da ga bo nova okrepljena ekipa v celoti lahko izpeljala. Po skupščini je bila tradicionalna novoletna tombola, ki se je zaključila s tovariškim srečanjem ob pohorski špilani (posebna klobasa, podobna krajnski) in kozarcu pijače.

Bojan Bračič

Dennis BUOB
Stone suburb 79
CH - 4051 Basel
Švica
dennis.buob@swissonline.ch

Zbiralec se zanima za znamke naše države od 1918 naprej. V zamenjavo nudi znamke Švice, Nemčije, Avstrije in Liechtensteina. Za silo obvlada tudi angleščino.

Stanislav Čičerov

Pretiski SHS na avstrijskih frankovnih znamkah

V filatelističnih zbirkah je mogoče videti avstrijske frankovne znamke za 5, 6, 10, 15, 20, 25 in 40 helerjev, ki imajo pretiske **SHS**; poznane so nežigosane in uporabljene, pretežno na umetniških razglednicah. Kljub svoji nelegalnosti so te znamke vredne pozornosti, saj so zanimiv dokument časa. S pomočjo gospodov Marka Glihe, Bojana Kranjca in Boštjana Petauerja, ki so prijazno dovolili objavo gradiva iz svojih zbirk, si lahko navedene znamke nekoliko podrobneje ogledamo. Gospodu Marku Glihi gre še posebna zahvala za informacije, ki so mi bile v pomoč pri pisanju tega članka.

Napis SHS je bil narejen v črni barvi s pomočjo gumijastega žiga (slike 1-7); delo je bilo opravljeno zelo natančno,

saj so položaji pretiskov usklajeni (slika 8), vendar pa pri vseh nominalah niso odtisnjeni na istem mestu in tudi nagnjenost je različna. To dejstvo napeljuje na misel, da je bila za pretiskovanje uporabljena majhna ročna preša. Količina posameznih pretiskanih znamk ni poznana, verjetno pa ni večja od 100.

Nemško slovenski dvokrožni poštni žigi z mostičkom za datum (Ljubljana 1 in Ljubljana 6) na razglednicah imajo datume 10. 11. 1918, 24. 12. 1918 in 31. 12. 1918, torej iz obdobja, ko se je že odločilo o tisku znamk Države Slovenecv, Hrvatov in Srbov, do njihovega izida pa je prišlo šele 3. 1. 1919.

Idejni oče pretiskov SHS ni poznan, prav tako ne izdelovalec gumijastega žiga. Vendar pa je na podlagi proučevanja »potovanih« razglednic, še posebej imen pošiljateljev in naslovnikov, mogoče sklepati, da se je ideja o pretiskovanju rodila v krogu znancev gospo-

da Avgusta Bertholda, cenjenega ljubljanskega fotografa in filatelista. V ta krog je spadal tudi Ante Gaber, ki nam ga ni treba posebej predstavljati, saj je kot visok poštni uslužbenec pri tisku

znamk Države SHS odigral zelo pomembno vlogo. Ena od razglednic je bila poslana tudi njemu (slika 9), večina poznanih razglednic pa je bila naslovljena na Avgusta Bertholda (sliki

10 in 11), pri čemer kot pošiljatelji nastopajo Milič Obrenović (to je Milivoj Obrenović, nečak Milana Obrenovića, vladike Črne Gore; delal je v ateljeju Avgusta Bertholda), O. Pavić (to je Pavle Obrenović, brat Milivoja Obrenovića, študent prava in pretendent na položaj pravnega ministra v vladi Milana Obrenovića), med podpisniki pa se pojavlja tudi Ivo Kunc, sorodnik Marka Glihe (brat njegove stare mame), Marko Gliha pa je sin Eme Gliha, hčerke Avgusta Bertholda.

Naj omenim, da je omenjenemu krogu pripadal tudi Ivan Vavpotič, avtor prvih slovenskih znamk. Zaradi njegovih nedvoumnih risarskih in slikarskih sposobnosti (med drugim je avtor vinjete v obliki znamke za Slovenski vsesokolski zlet leta 1914 v Ljubljani; motiv na vinjeti močno spominja na motiv verigarja) in poznavanja litografske tehnike, mu je bilo v bistvu kar naročeno, da izdela ustrezne osnutke, ki so bili nato tudi potrjeni. O samem postopku izbora sicer ni pisnih dokazov.

Nazivne vrednosti znamk na razglednicah praviloma ne ustrezajo tedaj veljavni poštni tarifi za dopisnice, ki je od 1. septembra 1918 do 30. junija 1919 znašala 0,10 krone. Tudi uporaba prepolovljenih znamk je bila filateliščno navdahnjena, nemarno odtisnjena poštna žiga na gornjih dveh razglednicah pa morda pričata o težko izposlovanem uslužnostnem žigosanju na zadnji dan leta 1918. Vsekakor je najbolj zanimiva razglednica, ki nosi poštni žig 10. 11. 1918 in na kateri so znamke v vrednosti ustrezno plačane poštnine. (slika 12).

Spremembe

V NF 4/2008 sta bili v letu 2009 napovedani dve filatelistični prireditvi, ki pa jih ne bo. Mariborski filatelisti so imeli probleme z organizacijo mednarodnega srečanja v marcu, zato so to srečanje že izpeljali 7. februarja 2009. **Srečanja 21. sušča 2009 v Mariboru torej ne bo.**

Filatelistična zveza Srbije nas je obvestila, da v zaostrenih gospodarskih pogojih ne more izpeljati za vinotok – oktober 2009 načrtovane filatelistične razstave v sklopu Delovne skupnosti Balkanfila.

Rešitev nagradne uganke iz NF 4/2008

Pravilno rešitev nagradne uganke Poiščite skupni imenovalec je poslalo 11 reševalcev. Ključ uganke je nakazal, da je treba iskati rešitev, ki je povezana z drevesom. Tisti, ki ste si uganke dobro ogledali, ste hitro ugotovili, da so imena pošt na žigih in nalepkah iz tiskalnika sestavljena iz imen različnih dreves: JELŠAne, KOSTANJevica na Krki, VIŠNJA Gora, DOB, MariBOR, BRESTanica, HRASTnik in JESENice. To je seveda rešitev uganke.

Žreb je nagrado tokrat dodelil Boštjanu Petauerju iz Ljubljane. Nagrajencu čestitamo, nagrado (ovitek z letošnjim esejem) pa mu bo prinesel pismonoša, ko bo tehnični problem z letošnjim esejem razrešen. Esej, katerega sliko vidite zgoraj, zaradi nekaj zapletov še ni na voljo, vendar ga bodo društva, ki so že plačala članarino Zvezi, dobila najpozneje na letošnji Collecti.

Ugankarsko razvedrilo

Pred vami je zopet črkovni sudoku. Prvi je bil zelo dobro sprejet, saj smo zanj prejeli veliko rešitev. Tudi tokratna miselna uganka je zastavljena z devetimi različnimi črkami. Pravila za rešitev te miselne uganke so enaka kot za številčni sudoku. V prazna polja mreže je potrebno vpisati manjkajoče črke tako, da se posamezna črka ne ponovijo niti v vrstici, niti v stolpcu niti v manjšem kvadratu, obrobjenem z debelejšo črto. Za lažje reševanje je vsaka od devetih različni črk, ki sestavljajo tokratno uganko, v poljih mreže zapisana vsaj enkrat.

	V			I			S	L
O		S	V		L			
	E		A			N		V
J	L			S				I
V			I		J			O
		O		A		S	E	
E		L			I		J	
			J		N	A		E
N	O			L			V	

Ob pravilni rešitvi boste v označeni diagonali od spodaj navzgor dobili geslo tokratne nagradne uganke. Geslo je posredno seveda povezano s filatelijo, saj predstavlja enega od obveznih elementov naših poštnih znamk. Verjamemo, da reševalcem geslo ne bo delalo težav.

Rešitev nagradne uganke pošljite v ovojnici ali na dopisnici na naslov Filatelistična zveza Slovenije, p.p. 1584, 1001 Ljubljana s pripisom »nagrada uganka« do vključno 30. aprila 2009. Ne pozabite pripisati svojega naslova. Tako kot do sedaj bomo vse prispele ovojnice in dopisnice namenili mladim zbiralcem v filatelističnih krožkih po Sloveniji. Pri pošiljanju zato uporabite poštne znamke ali celine, ki jih je sicer težje najti med pošiljkami po domovini.

LX-telegrami - posebno voščilo za rojstni dan

Pošta Slovenije d.o.o., Stomškov trg 10, Maribor

ZGOŠČENKA ŠMENTANA MUHA ALI NAJLEPŠE SLOVENSKE PRAVLJICE

DIDAKTIČNA GOŠENICA Z ROPOTULJICO

BON OSEBNE ZNAMKE

MOŠKI NEGOVALNI SET NIVEA

Priljubljenosti si pravico do spomenske programa. Fotografije so simbolične.

SLOŃČEK - POBARVAJ ME

ŠOPEK SVEŽEGA SEZONKEGA CVETJA

SVILENA VRTNICA

BOMBONJERA LINDT

PIKAPOLONICA Z MELODIJO

Agencija25

DARILNI BON TERME KRKA

DARILNI BON LISCA

DARILNI BON BABY CENTER

MEHKA KNJIGA MAČEK MURI

BELO IN RDEČE VINO*

*Minister za zdravje opozarja: Uživanje alkohola lahko škoduje zdravju.

Razveselite svoje najbližje ob rojstnem dnevu in jim čestitajte z LX-telegramom. Izbirajte med privlačnimi motivi LX-voščilnic in pestrimi LX-darili.

Telegram lahko oddate na www.posta.si, na brezplačni telefonski številki **080 14 10** ali na **najbližji pošti**.

Več na www.posta.si